

Zde bude muzeum

Soudobé dějiny se zapsaly do veřejného prostoru napříč Českou republikou, ale jen o některých místech se mluví jako o budoucích muzeích. V době vzniku tohoto textu šlo například o místo koncentračního tábora Romů a Sintů v Letech u Písku, brněnskou věznici Cejl, věznici v Uherském Hradišti, bývalé Borůvkovo sanatorium v Praze či Rudou věž smrti na Jáchymovsku. Následující vzdělávací situace vede účastníky k tomu, aby uvažovali o tom, co to znamená založit muzeum.

Ve chvíli, kdy začneme uvažovat o nějakém místě jako o potenciálním muzeu, vynoří se řada otázek. Jak se muzeum bude jmenovat? Co přinese nového v pohledu na dějiny? Jaké místo bude mít mezi dalšími kulturními a vzdělávacími institucemi v regionu? Setkává se tato myšlenka s přijetím, či kritikou? Tyto otázky vytváří výjimečný základ pro vzdělávací aktivity. Výjimečnost spočívá v neopakovatelnosti takové situace. Ve chvíli, kdy muzeum vznikne, již zážitek z místa nebude možné opakovat.

Práce na místě potenciálního muzea má také svůj motivační a aktivizační rozměr. Jde o jedinečnou příležitost, jak spojit návštěvu často běžně nepřístupného místa se vzděláváním o konkrétním historickém tématu a možnost účastníků zapojit se do aktuální debaty a vyjádřit svůj názor. Co očekávají místní učitelky a učitelé od budoucího muzea? Jak místo vnímají obyvatelé města? Pokud se pro tuto metodu rozhodneme, může se muzejní edukace v krajním případě přiblížit postupům komunitního plánování.

Diskusi o potenciálním muzejním využití daného místa můžeme také modelovat na místech, o kterých se takto doposud neuvažovalo. Je v okolí vašeho muzea opuštěná budova bývalé továrny, školy či sídlo nějaké instituce? Připravte workshop, který tuto otázku otevře a vytvoří prostor pro diskusi nad dějinami a pa-

mětí. Tento postup často znamená práci v provizorních podmínkách. Tuto „provizornost“ lze ovšem chápat jako výhodu, která se může přetavit v motivaci účastníků, kladení nosných otázek a zvýšenou míru reflexe významu muzea pro společnost.

Postup

1. Výběr místa a řešerše

Při výběru místa je důležitým aspektem také možnost opatřit si dostatek informací a pramenů k jeho dějinám.

2. Práce na místě

Účastníci mohou nejprve zmapovat současný stav místa, například pomocí fotografování nebo vytvoření plánu místa. V návaznosti na mapování je důležité poskytnout účastníkům prostor pro práci s prameny, které se vztahují k danému místu.

3. Interpretace

V této části se účastníci mohou zamýšlet nad tím, zda a v jaké podobě by na místě mohlo vzniknout muzeum, jaké funkce by mělo plnit, jaký historický příběh by mělo prezentovat či jaké exponáty by účastníci rádi viděli v expozicích. Pomoci může také vytvoření stručné charakteristiky místa, nebo jeho vztahení k již existujícím muzeím na místech podobného typu.

4. Reflexe

V reflexi je produktivní se zaměřovat zejména na témata, která vzešla z práce účastníků. Co účastníky překvapilo? Jaké emoce prožívali? Objevily se nějaké sporné otázky?

Příklad

Bývalý koncentrační tábor Lety u Písku

Následující příklad je založen na zkušenosti ze semináře, který společně uspořádalo Oddělení vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů s Muzeem romské kultury v září 2019.

Tábor v Letech u Písku sloužil nejprve jako tzv. kárný pracovní tábor a později jako tzv. sběrný tábor pro obyvatele romského původu. Ti zde byli vězněni a nuceni k namáhavé práci na stavbě nedaleké silnice. Většina vězňů byla transportována do koncentračního a vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau, kde také zahynula. V samotném táboře v Letech zemřelo nejméně 326 osob v důsledku špatných podmínek. Po válce nebyl osud místa nijak připomínán a v sedmdesátých letech zde byla dokonce vystavěna velkovýkrmna vepřů. V roce 1995 zde byl umístěn pomník, který vytvořil sochař Zdeněk Hůla. Dnes je areál součástí Muzea romské kultury, které připravuje otevření Památníku holokaustu českých Romů a Sintů.

Na místě s takovou historií jsme si spolu s účastníky kladli následující otázky. Jak vystavit tragické dějiny tábora v Letech? Jakým muzeím a památníkům u nás i v zahraničí se budoucí instituce může podobat? Odpověď na první z nich jsme hledali prostřednictvím mapování prostoru bývalého tábora a jeho okolí. Účastníci měli za úkol ve skupinách prozkoumat aktuální situaci v prostoru. Průzkum spočíval v navštívení vybraných míst (pietní místo u plotu, stávající pomník, blízký rybník ad.) a jejich pojmenování, vyfotografování celku a klíčového detailu, popsání emocí, které místo vyvolává, a jeho charakteristika. Jako výhoda se ukázalo mít pro účastníky připravené kategorie, z nichž mohli při práci vybírat. V reflexi jsme pak porovnávali interpretace jednotlivých míst a jejich potenciál pro budoucí ztvárnění památníku.

Práce nad otázkou místa budoucího Památníku v Letech v kontextu současných ev-

ropských a českých muzeí a památníků spočívala v práci s tzv. kartami míst paměti. Každá karta představovala jedno významné místo paměti s fotografií a popisem jeho zaměření a podoby (například Terezín, Muzeum II. světové války Gdaňsk, Stolpersteine, Památník zavražděných Romů a Sintů v Berlíně). Účastníci měli za úkol se s kartami seznámit a situovat společné prvky budoucího památníku v Letech s těmito místy. Bude jeho identitu definovat důraz na pietu, občanskou angažovanost, informování návštěvníků nebo vzdělávací aktivity?

Fotografie z workshopu na místě bývalého tábora v Letech u Písku. Foto: MRK.

Prostor pro vlastní
poznámky

58

59